

9. Український менталітет. Необхідно з дитячого садочка привчати дітей жити та діяти в рамках закону, виховувати нетерпимість до корупції у всіх сферах життя.

10. Формальний підхід або взагалі відсутність належного контролю за діяльністю державних службовців, чиновників.

Отже, державна політика запобігання та протидії корупції в Україні потребує вжиття системних та послідовних заходів. Визначені нами детермінанти корупції не є вичерпними, а для їх усунення необхідні вольові та цілеспрямовані зусилля як з боку держави загалом, так й громадянського суспільства та окремих громадян. Подальше удосконалення законодавства у сфері протидії корупції повинно мінімізувати можливості її прояву, а у громадян підвищення правової свідомості та правової культури, формування нетерпимості до корупційної поведінки.

Список використаних джерел

1. Рівень корупції в державах світу у 2020-2021 роках. URL: <https://visasam.ru/emigration/vybor/strany-po-urovniu-korruptsii.html>.

2. Арабський інвестор: «Україна в плані ведення бізнесу гірша за Зімбабве». URL: <https://golos.ua/amp/news/arabskyj-ynvestor-ukrayna-v-plane-vedenyua-byznesa-huzhe-zymbabve>.

3. Добренєков В. И. Социальная антропология / В. И. Добренєков, А. И. Кравченко. Москва : Инфра-М, 2008. 688 с.

Дацюк Андрій Васильович,

старший науковий співробітник відділу
безпечових досліджень (Міжнародний центр
стратегічних досліджень) Національної
академії внутрішніх справ, кандидат
політичних наук

КОРУПЦІЯ ЯК ЗАГРОЗА НАЦІОНАЛЬНІЙ СТІЙКОСТІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ

Російська агресія проти України, в результаті якої було анексовано Крим і окуповано частину територій Донецької і Луганської областей, була зумовлена рядом внутрішніх і зовнішніх чинників воєнного, економічного, демографічного, політичного характеру. Окремо серед внутрішніх чинників, який продовжує сприяти як агресії з боку Росії, так і політичному втручання у внутрішні справи України іноземних держав, доцільно виокремити корупцію. Корупція і правопорушення, пов'язані з корупцією, що мають місце в системі публічного управління та діяльності посадових і службових осіб сектору безпеки і оборони зменшують рівень національної стійкості і становлять системну загрозу національній безпеці. Корупція здійснює негативний вплив на різні сфери суспільних відносин і відповідно становить загрозу політичній, економічній, соціальній, екологічній, воєнній та іншим видам національної безпеки.

Національна стійкість розглядається в якості основи забезпечення національної безпеки. Мова йде про здатність громадян, суспільства і держави, як інституту політичної системи суспільства, протистояти негативним чинникам впливу і адаптуватись до змінних внутрішніх і зовнішніх умов існування.

Високий рівень корупції, що ускладнює захист і реалізацію прав громадян, призводить до наростання суспільного невдоволення, зменшення рівня легітимності органів державної влади та місцевого самоврядування, і, як результат, має наслідком дестабілізацію політичної системи. Так, напередодні Революції гідності і подальшої російської агресії, рейтинг України за рівнем корумпованості становив 25 балів зі 100 можливих¹. Таким чином країна посіла 144 місце серед 177 держав, охоплених дослідженням. Україну було віднесено до групи «підвищеного ризику» разом з Камеруном, Іраном, Нігерією, Центральною Африканською Республікою та Папуа Новою Гвінеєю [4]. Відповідно низькою була довіра громадян до органів державної влади. Президентів України не довіряли або переважно не довіряли 61,5% населення, Верховній Раді України не довіряли 74,7%, уряду – 65,8%, судам – 71,3 %. Рівень довіри до правоохоронних органів був критично низьким. Показник недовіри до міліції становив 70,3%, до Служби безпеки України – 57,4%, до прокуратури – 68,1% [1]. Дослідження було проведено у грудні 2013 р., в період критичної дестабілізації політичної системи України і масових акцій протесту. Вже у лютому 2014 р. розпочалась російська окупація Криму.

Корупція була одним із чинників недостатнього рівня готовності органів державної влади, місцевого самоврядування, структур сектору безпеки і оборони до відбиття агресії з боку Російської Федерації. Корупція та хабарництво послабили Україну зсередини, надавши додаткові можливості для досить успішних дій країни-агресора на початку конфлікту. Вищенаведені дані свідчать про досить низький рівень національної стійкості у період 2013–2014 рр., чим і скористалась російська сторона. Використання суб'єктом корупції наданих йому службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди перешкоджає реалізації законних прав громадян і національних інтересів загалом, наносить шкоду національним цінностям, зменшує рівень обороноздатності і ефективності політики національної безпеки. Такі дії можуть здійснюватися не лише з приватних чи корпоративних мотивів, але й в інтересах іноземних держав, зокрема і країни агресора. Це надає додаткові можливості для встановлення зовнішнього контролю над системою публічного управління, зокрема і у сфері національної безпеки. Цей аспект корупції в Україні дієво використовується Росією у гібридній війні.

¹ Індекс сприйняття корупції від Transparency International за шкалою від 0 (найвищий рівень корупції) до 100 (відсутність корупції).

Основна мета гібридної війни – не фізичне знищення противника, а встановлення контролю над його системою управління з подальшим повним підкоренням й використанням матеріальних і людських ресурсів програвшої у конфлікті сторони. Саме корупція в системі публічного управління протилежної сторони надає додаткові можливості для досягнення означеної мети. У класичних війнах, спрямованих на знищення противника, сторони несуть значні людські і матеріальні втрати, що значно зменшує здобутки переможця. У випадку ж гібридної війни пріоритетне використання невійськових засобів силового впливу дозволяє максимально зберегти матеріальні і людські ресурси з метою їх подальшого використання у власних цілях. Це також дозволяє уникнути відповідальності за порушення норм міжнародного гуманітарного права.

З огляду на вищезазначене, найбільш небезпечною є політична корупція. Виокремлення політичної корупції зумовлене трьома основними моментами: статусом суб'єкта корупційного правопорушення (причетність до формування і здійснення державної політики на вищих загальнодержавному та місцевому рівнях), спрямованістю і вмотивованістю його протиправної діяльності (отримання і розширення політичної влади, використання її ресурсів у особистих цілях) та характером її наслідків (політичні наслідки на внутрішньодержавному та міжнародному рівнях) [6]. За цими критеріями підписання «харківських угод» у 2010 р. Так, підписання харківських угод 2010 р., за якими термін перебування Чорноморського флоту Російської Федерації було продовжено до 2042 р., було продиктовано не національними інтересами України, а політичними інтересами тогочасного політичного керівництва України, що розраховував на підтримку з боку Російської Федерації в узурпації влади та встановленні авторитарного правлячого режиму. Це також надавало додаткові можливості використання ресурсів влади з метою особистого збагачення.

З 2014 р. Україна здійснила досить вагомні організаційно-правові заходи щодо зменшення рівня корупції. Було створено спеціальні антикорупційні органи і частково реформовано антикорупційне законодавство. Проте за даними Transparency International у 2020 р. Україна отримала 33 балами зі 100 можливих. Це означає 117 місце зі 180 країн у списку CPI. Поруч із нами у рейтингу Єгипет, африканська Есватіні (Свазіленд), Непал, Сьєрра-Леоне та Замбія – всі ці країни так само у CPI (Corruption Perceptions Index) – 2020 набрали по 33 бали [5]. У порівнянні з 2013 р. це більше лише на 8 балів. Перед усім, створення нових антикорупційних органів та реформування законодавства (ще не завершене) не призводить до зменшення рівня корупції за короткий проміжок часу. Окрім практичних антикорупційних заходів важливе значення має проведення дієвої судової реформи, виведення судової системи з-під політичного впливу. Це питання не лише розмежування повноважень у підслідності кримінальних правопорушень і підсудності справ щодо дій певних посадових осіб, підозрюваних у корупції, але й

створення механізму попередження політичного тиску під приводом протидії корупційним злочинам. Не менш важливим є більше залучення інститутів громадянського суспільства до процесу запобігання та протидії корупції. Перед усім це питання громадського контролю за діяльністю органів публічної влади і структур сектору безпеки, а також експертно-аналітичний супровід розробки і реалізації антикорупційної політики.

Корупція є деструктивним чинником впливу на систему національної безпеки і призводить до зменшення рівня національної стійкості України. Вона перешкоджає захисту і реалізацію прав громадян, призводить до наростання суспільного невдоволення, зменшення рівня легітимності органів державної влади та місцевого самоврядування, і, як результат, має наслідком дестабілізацію політичної системи. В умовах гібридної війни це створює сприятливі внутрішні умови для зовнішньої агресії й інших форм втручання у внутрішні справи України з боку іноземних держав.

У антикорупційній політиці на законодавчому рівні доцільно прийняти нову Антикорупційну стратегію і завершити проведення судової реформи у напрямі виведення судової системи з-під політичного впливу. З метою запобігання політичному тиску на посадових осіб під приводом протидії корупції може бути розглянуто питання введення інституту суду присяжних в процес правосуддя в кримінальних провадженнях щодо корупційних злочинів з відповідними змінами в законодавстві.

Щодо запобігання політичної корупції, то важливим кроком може стати прийняття закону «Про лобізм», що унормує і виведе з тіні лобістську діяльність і законодавчо розмежує її з корупцією і правопорушеннями, пов'язаними з нею. Не менш важливими є перспективні податкові надходження від лобістських організацій.

Формування дієвих механізмів запобігання корупції неможливе без інститутів громадянського суспільства, які є важливою складовою національної системи стійкості [7]. Вони повинні залучатись до здійснення громадського контролю за дотриманням антикорупційного законодавства і експертно-аналітичного супроводу розробки і реалізації антикорупційної політики України.

Список використаних джерел

1. Громадська думка: підсумки 2013 року URL: <https://dif.org.ua/article/gromadska-dumka-pidsumki-2013-roku>.
2. Закон України «Про запобігання корупції» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>.
3. Закон України «Про національну безпеку України» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>.
4. Індекс сприйняття корупції – 2013 URL: <https://ti-ukraine.org/research/indeks-koruptsiji-cpi-2013/>.
5. Індекс сприйняття корупції – 2020 URL: <https://ti-ukraine.org/research/indeks-sprjnyattya-koruptsiyi-2020/>.

6. Мельник М. Політична корупція: сутність, чинники, засоби протидії URL: <http://justice.org.ua/politika-i-pravo-podiji-fakti-komentari/politichna-koruptsiya-sutnist-chinniki-zasobi-protidiji>.

7. Указ Президента України №479/2021 Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 20 серпня 2021 року «Про запровадження національної системи стійкості» URL: <https://www.president.gov.ua/documents/4792021-40181>.

Жук Олена Миколаївна,

провідний науковий співробітник наукової лабораторії з проблем превентивної діяльності та запобігання корупції ННІ № 3 Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник

АСПЕКТИ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ В ЗАПОБІГАННІ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ

Проблема корупції залишається однією найактуальніших і притаманних будь-якому суспільству. Тривалий час людство, намагаючись приборкати корупцію, набувало як позитивного, так і негативного досвіду боротьби з цим негативним для суспільства явищем. Більшість країн світу намагалися розробити свою ефективну систему заходів, які б звели до мінімуму її негативні наслідки. Однак, на переконання багатьох вчених, жодна із соціально-політичних та економічних систем не має повного імунітету від цих корупційних діянь. Змінюються лише її обсяги і прояви, а також можливості, які визначаються ставленням до неї держави та суспільства [1, с. 45].

Прояви корупції створюють реальну загрозу національній безпеці та демократичному розвитку більшості країн світу, негативно впливають на всі сторони суспільного життя. Як слушно зазначила Ю.М. Чорноус, корупцію потрібно розглядати як злочин міжнародного характеру [2, с. 66]. Саме тому необхідно укладати відповідні багатосторонні міжнародні договори щодо протидії їй [3, с. 13–14]. Питання міжнародної протидії корупції висвітлено в положеннях Міжнародного кодексу поведінки посадових осіб 1996 року [4], Конвенції ООН проти корупції від 31.10.2003 р. [5], Довідковий документ ООН «Про міжнародну боротьбу з корупцією» [6].

Отже, для успішної інтеграції України до світового співтовариства та наближення українського законодавства до міжнародних стандартів у боротьбі з корупцією, необхідна імплементація важливих положень міжнародних договорів у національне законодавство та їх ефективне практичне застосування у конкретних заходах, направлених на запобігання корупції. Постійний аналіз міжнародного досвіду боротьби з корупцією є невід'ємним